

УДК 811. 111. 07

## РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВИХ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ ДРУГОГО КУРСУ МОВНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ (АНГЛІЙСЬКА МОВА)

Савенко Т.В.

*Кіровоградський державний педагогічний університет  
ім. Володимира Винниченка, м. Кіровоград, Україна*

*У статті розглядаються шляхи формування граматичних мовленнєвих навичок говоріння за допомогою навчального посібника „Практична граматики англійської мови”. Аналізуються вправи для активізації у мовленні опанованих граматичних структур англійської мови.*

*Ключові слова: граматична навичка, мовленнєве вміння, комунікативна компетенція, мовна вправа, мовленнєва вправа*

Проблема формування й розвитку мовленнєвих граматичних навичок студентів залишається *актуальною*, оскільки вимоги щодо володіння студентами іноземною мовою, зокрема англійською, передбачають набуття нормативності мовлення, що у свою чергу викликає певні труднощі. Проблема розглядалася багатьма методистами, а саме Н.К. Склярєнко, І. О. Зимньою та іншими.

*Постановка проблеми.* Згідно з Програмою з англійської мови для університетів/інститутів однією з цілей навчання студентів на другому курсі є удосконалення фонологічних, лексичних і граматичних мовленнєвих навичок і вмінь, необхідних для здійснення комунікації у межах розмовних тем, передбачених програмою. Зокрема, наприкінці другого курсу навчання студенти мають опанувати видо-часову систему англійського дієслова, умовний спосіб дієслова, модальні дієслова та не особові форми дієслова. Програмою визначається, що формування й розвиток мовленнєвих граматичних навичок відбувається засобами активного вживання зазначених граматичних структур і явищ у мовленні [6, с.41-52].

Грамматична мовленнєва навичка, набуття котрої означає досягнення оптимального рівня досконалості дії, що виконується [2, с.139], і котра стає основою формування й розвитку вміння говорити, характеризується такими ознаками, як *автоматизованість, стійкість і гнучкість* [9, с.11].

Визначення граматичної навички як мовленнєвої, тобто тої, що є в основі реалізації мовленнєвого наміру в конкретній ситуації та здійснення мовлення взагалі, висуває певні вимоги щодо методів і прийомів навчання граматики.

Оскільки ціллю навчання іноземних мов є формування комунікативної компетенції студентів, в основі навчання має бути застосування комунікативного методу та комунікативно-орієнтованої методики. Ці два терміни, як вважають Р.П. Мільруд та І.Р. Максимова, поступово стають синонімами. Комунікативно-орієнтована методика націлена на навчання іншомовного спілкування з використанням усіх необхідних завдань і прийомів, які не обов'язково повинні бути лише комунікативними [4, с.9].

Такий підхід, на нашу думку, цілком відповідає цілям навчання англійської мови на другому курсі мовного факультету, однією з котрих є досягнення максимально можливого рівня нормативності мовлення студентів.

Принциповими положеннями комунікативно-орієнтованого навчання іншомовного спілкування визначаються наступні:

- *комунікативно-орієнтоване навчання можливе за умовами діяльнісного підходу;*
- *комунікативно-орієнтоване навчання означає формування комунікативної компетенції;*
- *комунікативно-орієнтоване навчання можливе в умовах автентичного процесу соціалізації студентів [4; 9].*

Цілі й принципи комунікативно-орієнтованої методики і комунікативного методу (далі обидва терміни позначаються як комунікативне навчання) значною мірою співпадають з цілями та задачами навчання іншомовного спілкування, які визначені у програмі з англійської мови для університетів/інститутів. Саме тому комунікативне навчання вважається нами найбільш ефективним.

Мета статті. Розглянемо проблему забезпечення навчального процесу, а саме – формування й розвитку граматичних навичок говоріння студентів другого курсу мовного факультету (англійська мова) на прикладі вивчення модальних дієслів.

У навчальному посібнику *Практична граматики англійської мови* нами пропонується система вправ для формування й розвитку мовленнєвих граматичних навичок [8].

Метою *Практичної граматики англійської мови* є розвиток мовленнєвих навичок та вмінь усвідомленого вживання граматичних форм у мовленні та удосконалення умінь і знань студентів шляхом засвоєння теоретичного матеріалу та практичного вживання граматичних структур у мовленні шляхом виконання мовних, умовно-мовленнєвих та мовленнєвих вправ. Посібник укладено згідно з вимогами Програми з англійської мови для університетів/інститутів [7] та Державного освітнього стандарту з іноземної мови [1].

*Практична граматики англійської мови* апробується на другому курсі (перша спеціальність – англійська мова) факультету іноземних мов Кіровоградського державного педагогічного університету протягом п'яти років. Під час апробації навчального посібника з урахуванням зауважень і певних недоліків, виявлених у процесі навчання, автором внесено корективи щодо структури посібника, кількості й якості вправ та їх змісту, додатково розроблено комплекс умовно-мовленнєвих і мовленнєвих вправ для подальшого вдосконалення набутих граматичних навичок, який не входить до складу посібника.

Структуру й зміст посібника розроблено згідно з вимогами щодо вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок; як правило, включають три обов'язкові компоненти, а саме *завдання, виконання завдання та контроль* [10, с.3]. У процесі розробки системи вправ посібника автор дотримувався принципів функціональності, мовленнєвої спрямованості, ситуативності, індивідуалізації та новизни [7; 8; 9].

Слід зазначити, що більшість вправ є мовними та умовно-мовленнєвими, оскільки застосування у процесі навчання граматики саме цих вправ може бути достатньо ефективним засобом формування й розвитку міцних граматичних навичок, тобто

підвищувати рівень нормативності мовлення студентів. Усі одномовні вправи містять приклади з оригінальних творів англійських та американських авторів.

У посібнику пропонується ряд тестів, застосування яких у навчальному процесі може виконувати різні функції – навчальну, оціночну та функцію зворотного зв'язку.

Розглянемо методи та прийоми формування й розвитку граматичних мовленнєвих навичок студентів другого курсу із застосуванням посібника *Практична граматики англійської мови*.

Як зазначено вище, одним з основних принципів побудови структури посібника взагалі, системи вправ і кожної вправи зокрема є *принцип функціональності*, що відображається у комунікативній функції, усвідомлення цінності котрої для реалізації комунікативного наміру зумовлює вмотивоване вживання граматичної структури в мовленні.

Так, для засвоєння певної граматичної структури в її функціональному аспекті (взьмемо для аналізу вправи на розвиток навичок уживання модальних дієслів), поперше, пояснюються значення модального дієслова та наводяться ілюстративні приклади. На наступному етапі студентам пропонується ряд вправ, які при правильному послідовному застосуванні сприяють формуванню стійкої граматичної навички.

Першою вправою в цьому ряді йде вправа з інструкцією *"Define the meaning of the modal verb in the sentence"*. Ціллю цієї вправи є розвиток вміння диференціювати комунікативні функції різних модальних дієслів у мовленні. Після опрацювання комунікативної функції студентам пропонується вправа із завданням множинного вибору, правильне виконання котрої свідчить про усвідомлення функціонального аспекту.

Далі студентам пропонується зробити таблицю, в якій подаються всі модальні дієслова та їх можливі значення. Поступово студенти заповнюють таблицю і мають повну картину вживання того чи іншого модального дієслова. Ціллю цієї вправи є формування та автоматизація навички вживання модального дієслова в мовленні та усвідомлення його функціонального аспекту.

Вибір модального дієслова зумовлюється ситуацією спілкування. Тренування висловлювання відповідно до ситуації пропонується у вправах з інструкцією вербально зреагувати на репліку. Наприклад, у вправі подається репліка: *"Unfortunately, the team of our faculty lost the final match."* Студентам пропонується прокоментувати почуте, висловивши здивування, сумнів, можливість/неможливість, впевненість тощо. Вправи зазначеного виду сприяють формуванню гнучкої навички вживання модального дієслова, оскільки у цьому випадку опрацьовується не лише їх функціональність, а й ситуативність уживання, яка характеризується зміною обставин, відповідно й може потребувати вживання різних модальних дієслів.

Вправи на виправлення помилок націлені на розвиток уміння диференціювати значення модальних дієслів. Поряд з удосконаленням граматичних навичок при виконанні таких вправ студенти набувають професійні навички перевірки правильності письма і писемного мовлення, що також є однією з вимог (факультативною) до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь [10, с.3].

Далі пропонуються умовно-мовленнєві та мовленнєві вправи, ціллю яких є удосконалення набутих граматичних навичок у мовленні. Вправи з завданням *"Answer the questions"* залежно від умов виконання можуть бути умовно-мовленнєвими або мовленнєвими. Форми їх виконання можуть бути різними – у формі бесіди, у парах або

ланцюжком за участю всіх студентів одночасно або у маленьких групах по три-чотири особи. При виконанні таких вправ студенти, як правило, обмежені у виборі модального дієслова, оскільки самі запитання вимагають уживання конкретного модального дієслова. Проте у студентів з'являється можливість варіювати свої висловлення тоді, коли вивчено всі модальні дієслова, оскільки багато значень може бути виражено різними модальними дієсловами.

Вправи із завданням *"Learn the proverbs. Translate them into Ukrainian. Give Ukrainian equivalents. Explain what wisdom each proverb teaches"* також розцінюються як мовленнєві, оскільки пояснення змісту відбувається спонтанно за власним вибором мовленнєвих засобів вираження думок. Крім того, прислів'я може викликати різну реакцію, що зумовлює вживання в мовленні різних дієслів. Таким чином монологічне висловлювання може стимулювати діалогічне мовлення та участь у полілозі, що вимагає вживання необхідної лексики та модальних дієслів відповідно до ситуації та значення, що висловлюється.

Для активізації у мовленні граматичних структур пропонується комплекс умовно-мовленнєвих та мовленнєвих вправ. Ціллю застосування цих вправ є удосконалення мовленнєвих граматичних навичок говоріння. Виконання вправ відбувається на основі прочитаного або почутого опорного тексту та ситуацій.

Вправи для удосконалення граматичних навичок монологічного мовлення націлені на формування умінь продукувати монологи текстового рівня різного типу – розповіді, опису, повідомлення та роздуму в межах розмовних тем, що передбачені програмою. Відбір типів монологу зумовлений визначеними у Державному стандарті вимогами щодо монологічного мовлення учнів середніх шкіл, оскільки розглядається проблема навчання майбутніх учителів.

Вправи для вдосконалення граматичних навичок діалогічного мовлення націлені на формування умінь продукувати такі типи діалогів - *розпитування, домовленість, обмін враженнями і думками, обговорення*.

Розглянемо приклад. Інструкція до вправи націлює студентів на побудову діалогів-домовленості – *"You are having free time in the evening and offer your friend to go to the theatre as you have two tickets/to go to a disco party/to go to the stadium to shout for the university football team"*. У діалозі студенти мають *запропонувати, домовитися, спланувати, порадити, висловити сумнів або впевненість у чомусь* тощо. Наприклад:

1. *We could go to the stadium to shout for the faculty football team. They are to win. – Why not? They must have trained hard. We should support them*

2. *I've got two tickets to the theatre. Could you go to see the play with me? – Yes, when is the play to start? – We should be there at about 7. We needn't come earlier.*

Вправи такого типу сприяють удосконаленню мовленнєвих граматичних навичок, дають можливість студентам варіювати свої висловлювання відповідно до ситуацій, що зумовлює набуття ними комунікативної компетенції – кінцевої мети навчання іноземної мови.

*Висновок.* Отже, застосування у навчальному процесі посібника *Практична англійської мови*, на нашу думку, є достатньо ефективним, оскільки забезпечується послідовність всіх етапів формування й розвитку граматичних навичок – *ознайомлення, пояснення, автоматизація, активізація у мовленні*.

### Список літератури

1. Державний освітній стандарт з іноземної мови (загальна середня освіта) V-IX класи/керівн. автор. колективу С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 1998. – 32 с.
2. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке. – М.: Просвещение, 1978. – 159 с.
3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
4. Мильруд Р.П., Максимова И.Р. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения иностранным языкам//Иностранные языки в школе. – 2000. – №4. – С. 9-15.
5. Мильруд Р.П., Максимова И.Р. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения иностранным языкам//Иностранные языки в школе. – 2000. – №5. – С.17-22.
6. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
7. Програма з англійської мови для університетів/інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект/Колектив авт.: С.Ю. Ніколаєва, М.І. Соловей, Ю.В. Головач. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 246 с.
8. Савенко Т.В. Практична граматики англійської мови: Навчальний посібник. – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – 140 с.
9. Склярєнко Н.К. Навчання граматичних структур англійської мови в школі. – К.: Радянська Школа, 1982. – 103 с.
10. Склярєнко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних навичок і вмінь//Іноземні мови. – 1999. – №3. – С. 3-7.

#### **Савенко Т.В. РАЗВИТИЕ РЕЧЕВЫХ ГРАММАТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ СТУДЕНТОВ ВТОРОГО КУРСА ЯЗЫКОВЫХ ФАКУЛЬТЕТОВ (АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК)**

*В статье рассматриваются пути развития и усовершенствования речевых грамматических навыков с помощью пособия «Практическая грамматика английского языка». Анализируются упражнения для активизации в речи освоенных грамматических структур.*

*Ключевые слова: грамматический навык, речевое умение, коммуникативная компетенция, языковое упражнение, речевое упражнение*

#### **Savenko T.V. DEVELOPING SPEAKING GRAMMAR SKILLS OF THE SECOND YEAR STUDENTS OF LINGUISTIC FACULTIES (ENGLISH)**

*The author offers some methods of the communicative approach in teaching freshmen grammar with the use of the English Grammar in Practice. The article also presents the analysis of the exercises for developing speaking skills on the basis of the acquired grammar structures.*

*Key words: grammar skills, speaking skills, communicative competence, drill, exercise*

*Поступила до редакції 28.03.2007 р.*